

Reinhard Stelter: **Oplevelse & iscenesættelse - identitetsudvikling i idrætten**. DHL/Systeme, 1995, 212 s., 118 kr.

Anmeldt af *Ejgil Jespersen*, cand.psych. og seminarielektor ved Jydsk Pædagog-Seminarium, Århus.

"Jeg ved ikke, om jeg føler noget sådan specielt i kroppen, fordi at jeg har løbet godt." Siger en eliteløber til interviewer Reinhard Stelter, der altså her må gå med uforrettet sag i forbindelse med sit idrætspsykologiske forskningsprojekt om "identitet og kropskultur".

To af de 20 voksne interviewpersoner, der indgik i projektet, viste sig at have meget svært ved at beskrive deres krops- og idrætsoplevelser. De var derfor ikke til at indplacere under hverken kategorien "Jeg har en krop" (kroppen som genstand) eller kategorien "Jeg er min krop" (kropsoplevelser som basis for personelle selvkonstruktioner).

Kategoriseres skulle de ordknappe imidlertid. Derfor må Stelter oprette en restkategori, som betegnes "Den tavse krop" eller - i resuméet - "Den førrefleksive forblivende kropsoplevelse", for de personer, der finder det vanskeligt at beskrive deres kropsoplevelser. Med baggrund i den psykosomatiske litteratur konkluderer Stelter så, "at denne manglende evne kan sættes i forbindelse med tilsvarende selvkonstruktioner (fx manglende selvværdsfølelse)."

Det kan ikke udelukkes, at det i de konkrete tilfælde er rimeligt at forbinde sprogvanskeligheder med manglende selvværdsfølelse, i det mindste i interviewsituationen. Men nu handler det jo faktisk om idræt, som man hverken kan tale sig til eller fra, eller umiddelbart indføre i en teoretisk kultur. Det kunne derfor også overvejes, om ordknapheden har med selve fænomenet idræt - betragtet som en anden udtryksform - at gøre.

Det kunne det så meget desto mere, som Stelter refererer til kroppens "tavse viden" (Polanyi) som udtryk for en "praktisk bevidsthed" (Giddens) og selv søger at udvikle en "selvteori" med udgangspunkt i kropsselve. Det virker imidlertid, som om Stelter ikke får tilstrækkeligt styr på sin teori og metode (det kvalitative forskningsinterview) i forhold til idræt, krop og sprog.

Ud over kropsselve sammensætter han sin selvteori af følgende fire elementer: Selvet som personel konstruktion eller selvopfattelsen, selvet som social konstruktion (identitetsforhandlinger), udviklingsorientering i forhold til konstruktion af selvet (identitetskritiske livssituationer) og sociohistorisk orientering i forhold til konstruktion af selvet (kulturrelativisme), elementer som hver for sig er velovervejede.

Denne selvteori er, som Stelter selv understreger, et forsøg på at kombinere forskellige teoritraditioner: 1. Fænomenologien eller rettere "kroppens fænomenologi" (Merleau-Ponty) og 2. Social-konstruktivisme, som fokuserer på den relationelle og sociale dimension i identitetsudviklingen.

Men det bliver ved forsøget, idet forholdet mellem den personelle selvkonstruktion, der sanses og manifesteres kropsligt i fx idræt, og den sociale selvkonstruktion, hvor individet tvinges ud i dialog med den sociale omverden, i det mindste forbliver uafklaret.

Som det indledningsvist blev antydnet, er det dog også meget muligt, at Stelter er bukket under for "the linguistic turn" i social-konstruktivismen og derfor har identificeret kropsoplevelser med deres repræsentationer i sprog eller diskurs. Herved undergraver han for så vidt sit kropsfænomenologiske udgangspunkt i kroppens selvmanifestation i idræt.

Inden det altså går ud på intentionelt at føre sig frem med kroppen som udtryk og talen, som hele projektet kommer til at kredse omkring og udvikler en særlig teori om, kunne der således være god grund til at hæfte sig ved sprogets og bevidsthedens begrænsning såvel som ved hvad der om noget kendetegner den levede krop: dens ubestemmelighed eller fraværenhed. Og dernæst påny overveje evt. forskningsmetodologiske konsekvenser heraf, for hvad vil det i grunden sige at arbejde videnskabeligt på baggrund af en sådan kropsforståelse? Kan videnskab måske komme på andet end kollisionskurs med kroppens kultur? Hvad er forholdet mellem en symbolsk og kropslig forståelsesmåde?

Er Stelters projekt således i sin teoretiske kerne problematisk og uforløst og derfor også i formidlingen ofte kommer på slingrekurs, er det alligevel det bedste forskningsoplæg, der længe har været i dansk humanistisksamfundsvidenskabelig idrætsforskning. For det er i meget høj grad med til at tydeliggøre, at den krop, der omtales og bevæges så meget fx i sport og motion, snarere end at udspringe af kroppens "væren-i-verden" er ved at gå over gevind i repræsentationer, hvorved identitetsdannelsen indskrænkes til et refleksiøvt undersøgelsesprojekt. Det er hvad der er gjort, gøres eller kan gøres ved kroppen, som er kommet i oplysningens og kampens focus, snarere end hvad kroppen bare gør uantastet.

Ved især indirekte at tematisere denne problematik bidrager Stelters bog om "Oplevelse og iscenesættelse - om identitetsudvikling i idrætten", fortjenstfuldt til at anslå nye toner i en forskning, der ellers er alt for præget af billig idrætskritik og kultur- og organisationspolitisk bestilt arbejde.

Efter Stelters empiriske resultater at dømme betyder idrætsaktivitet så meget for den enkeltes identitet i et samfund i opbrud og forandring, at idrætten ligefrem kan defineres "som en identitetsstabiliserende situation":

Forekommer tilværelsen i øvrigt uoverskuelig og problematisk eller fortøner sig i det abstrakte, så rummer et aktivt eller snarere et reaktivt idrætsliv i det mindste en mulighed for at genvinde et vist herredømme og opleve handlekompetence på individ eller gruppeniveau.

Det begrundes Stelter med, at idrætten med sine mangfoldige iscenesættelsesformer er et overskueligt socialt system, som gør det let for den enkelte deltager at opleve et selvkonfirmerende feedback.

Det var dog ikke helt det hovedresultat, Stelter havde forventet eller gik efter. Det var først ved en gennemlæsning af samtlige interviews, at han opdagede et utal af tekstpassager i sit materiale, som bedst kunne beskrives og koderes ved hjælp af begrebet "oplevet handlekompetence".

Faktisk er det det eneste begreb, som kan påvises hos samtlige idrætsudøvere i undersøgelsen uafhængigt af det givne idrætsmiljø: løbere på eliteplan, fodboldspillere i serieklub og udøvere i fitnesscenter.

Til at begynde med synes Stelter især at have været orienteret mod at dokumentere en udbredt påstand om, at idræts- og kropskultur er et middel, hvormed man demonstrativt udtrykker en bestemt konsum- og livsstil. Men denne opfattelse blev mindre klar og mere til et spørgsmål efter gennemgangen af interviewmaterialet.

Dog lod det sig påvise, at det fremherskende identitetsemne blandt eliteløbere var "udnyttelse af egne ressourcer", der forbindes med karriereorienterede og innovative livsstilskoncepter. Blandt fodboldspillere viste "gruppen hhv. holdet" sig som central referenceramme i identitetsforhandling, hvilket sættes i forbindelse med spillernes traditionalistiske livsstil. Endelig udkrystalliseres "selvkontrol" umiddelbart som identitetsemne inden for fitness-sport som en modreaktion i forhold til udøvernes oplevelse af en fragmenteret livssammenhæng.

Med denne karakteristik af fitness-udøvere er vi så nærmest tilbage ved undersøgelsens hovedresultat om idræt som en identitetsstabiliserende situation. Dette resultat gælder øjensynligt især for den individorienterede fitness-sport, men også for seriefodboldspillere, der finder identiteten i det midlertidige spillefællesskab, hvorimod det for eliteløberne mere handler om at udvikle og skærpe identiteten som led i deres konkurrencedygtighed.

Forekommer de analytiske generaliseringer ikke særligt opsigtsvækkende eller anvendelige i idrætskredse, så står de dog tilbage som led i et stort pionerarbejde i en psykologisk forskningsmæssig sammenhæng. Især vil forskydningen af opmærksomheden fra idræt som udtryksmiddel til oplevet handlekompetence kunne betragtes som et vigtigt resultat.

Stelter, der er lektor ved Danmarks Højskole for Legemsøvelser, har som én af de første fremhævet og bearbejdet den psykologiske dimension i idrætsforskningen. Han har peget på en kropsorientet tilgang til fænomenet idræt og frembragt mange empiriske resultater om identitetsdannelse i idræt, og han har vel at mærke gjort det på så kvalificeret vis, at det har indbragt ham en Ph.D.grad i psykologi ved Københavns Universitet. Det er godt gået, og det skal blive spændende at se, hvor Stelters næste skridt i den psykologiske krops- og idrætsforskning fører hen.